

УДК 376.091:378.9](045)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.5>

Віолетта ДУБОСАРУ

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 231 Соціальна робота кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 28, м. Умань, Черкаська обл., Україна, 20301

ORCID: 0009-0003-3383-7667

Бібліографічний опис статті: Дубосару, В. (2024). Інклюзивно-освітні центри закладів вищої освіти. *Ввічливість. Humanitas*, 3, 33–39, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.5>

ІНКЛЮЗИВНО-ОСВІТНІ ЦЕНТРИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто зміст поняття «інклюзивно-освітній центр», яке є важливим елементом сучасної системи освіти, спрямованої на забезпечення рівних можливостей для всіх студентів, незалежно від їхніх індивідуальних потреб та можливостей. Інклюзивно-освітні центри (ІОЦ) створюються на базі закладів вищої освіти (ЗВО) з метою надання підтримки студентам з особливими освітніми потребами (СОП), що сприяє їх успішній інтеграції в освітнє середовище. У статті проаналізовано роботу деяких інклюзивно-освітніх центрів на базі ЗВО в Україні, виокремлено основні аспекти їхньої діяльності.

Для досягнення поставленої мети дослідження використано методи аналізу, синтезу, конкретизації та узагальнення. Вони дозволили комплексно підійти до вивчення діяльності ІОЦ та зробити висновки щодо їхньої ефективності. Зокрема, зазначено, що впровадження ІОЦ на базі ЗВО є важливим кроком у розвитку інклюзивної освіти в Україні, який сприяє створенню доступного та рівноправного освітнього середовища для всіх студентів.

Наукова новизна дослідження полягає у систематичному аналізі діяльності інклюзивно-освітніх центрів на базі закладів вищої освіти України та визначенні їхньої ролі у забезпеченні рівних освітніх можливостей для студентів з особливими освітніми потребами. У дослідженні акцентовано увагу на важливості інтеграції таких центрів у загальну освітню систему.

Таким чином, стаття висвітлює важливі аспекти діяльності інклюзивно-освітніх центрів та підкреслює їхню роль у забезпеченні рівних освітніх можливостей для студентів з СОП. Представлені в ній дані та висновки можуть бути корисними для освітян, науковців, політиків та всіх, хто займається питаннями інклюзивної освіти.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивно-освітній центр, безбар'єрне середовище, люди з особливими освітніми потребами, інклюзивна освіта.

Violetta DUBOSARU

Applicant for the third (educational and scientific) level of higher education, specialty 231 Social Work, Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 28 Sadova str., Uman, Cherkasy region, Ukraine, 20301

ORCID: 0009-0003-3383-7667

To cite this article: Dubosaru, V. (2024). Inklusyvnno-osvitni tsentry zakladiv vyshchoi osvity [Inclusive educational centers of higher education institutions]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 3, 33–39, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.3.5>

INCLUSIVE EDUCATIONAL CENTERS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN UKRAINE

The article explores the concept of an "inclusive educational center" (IEC), a crucial element of modern education aimed at ensuring equal opportunities for all students, regardless of their individual needs and capabilities. Inclusive education centers (IECs) are created on the basis of higher education institutions (HEIs) to provide support to students with special educational needs (SEN), which contributes to their successful integration into the educational environment. The article examines the activities of several IECs based on higher education institutions in Ukraine, highlighting the main aspects of their activities.

The research employs methods of analysis, synthesis, concretization, and generalization, providing a comprehensive study of IEC activities and their effectiveness. The implementation of IECs within HEIs is seen as a significant step in developing inclusive education in Ukraine, contributing to an accessible and equitable educational environment for all students.

The scientific novelty of the research lies in its systematic analysis of IECs based in Ukrainian HEIs, highlighting their role in ensuring equal educational opportunities for SEN students. The study underscores the importance of integrating IECs into the broader educational system. This research provides new insights into the successful operation of IECs, which can improve existing practices and develop new approaches in inclusive education.

Thus, the article highlights critical aspects of IEC activities and emphasizes their role in ensuring equal educational opportunities for SEN students. The findings can be valuable for educators, researchers, policymakers, and anyone involved in inclusive education.

Key words: *inclusion, inclusive educational center, barrier-free environment, people with special educational needs, inclusive education.*

Актуальність проблеми. У сучасному світі освіта стає все більш доступною та інклюзивною для всього суспільства. В Україні на цьому шляху здійснено чимало змін як на рівні законодавства, так і на рівні практики: внесені зміни в основні Закони України про розвиток і впровадження інклюзивної освіти; створені умови для навчання дітей і молоді з особливими освітніми потребами на базі багатьох дошкільних, загальноосвітніх і вищих навчальних закладів, здійснюється підготовка педагогів до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища тощо.

Україна прагне досягти високого рівня інклюзивної освіти, де кожен зможе розвиватися та реалізувати потенціал. Сьогодні одним з найважливіших викликів є забезпечення рівних прав та можливостей для людей з інвалідністю у всіх сферах життя.

Принцип рівних можливостей для людей з особливими освітніми потребами полягає в тому, що потреби кожної людини, незалежно від її особливостей, мають бути враховані при плануванні освітнього процесу. Це означає, що освітнє середовище повинне бути доступним та інклюзивним, аби всі мали можливість здобувати якісну освіту (Позняк, 2022).

Особливої актуальності набуває Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року. Метою Стратегії є створення безперешкодного середовища для всіх груп населення, забезпечення рівних можливостей кожній людині реалізовувати свої права, отримувати послуги на рівні з іншими шляхом інтегрування фізичної, інформаційної, цифрової, соціальної та громадянської, економічної та освітньої безбар'єрності до всіх сфер державної політики. Це має створити сприятливі умови для розвитку та реалізації їхніх особистісних можливостей (Про схвалення...,

2024). Реалізація права на інклюзивну освіту залежить від знань і навичок усіх зацікавлених сторін: учнів, педагогів, батьків, науковців, суміжних медичних працівників, чиновників, державних службовців і політиків.

Важливим кроком для забезпечення соціально-педагогічної підтримки молоді з особливими освітніми потребами є створення центрів підтримки для таких студентів у закладах вищої освіти. Їх діяльність спрямована на забезпечення рівних умов навчання та розвитку для всіх студентів, незалежно від їхніх особливих потреб та можливостей.

На жаль, є університети, які не відповідають навіть мінімальним вимогам щодо доступності для людей з інвалідністю. Такий стан речей робить здобуття вищої освіти для людей з інвалідністю в Україні практично неможливим. Це суперечить принципам інклюзивної освіти та позбавляє людей з інвалідністю їхнього права на освіту, яке гарантується Конституцією України (Конституція України, 1996).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема діяльності інклюзивно-освітніх центрів (ІОЦ) в Україні активно досліджується протягом останніх років, адже інклюзивна освіта стає все більш пріоритетним напрямком розвитку освітньої системи. Розвиток інклюзивно-освітніх центрів в закладах вищої освіти досліджували С. Гриценко, О. Зайченко, І. Кондратенко, О. Онищук, Л. Романенко, Т. Сергієнко та ін.

Мета дослідження. Здійснити аналіз діяльності інклюзивно-освітніх центрів на базі закладів вищої освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Новаторство інклюзивно-освітніх центрів полягає в їхньому підході до навчання, який базується на індивідуальних потребах та можливостях кожного студента. **Інклюзивно-освіт-**

ній центр (ЮЦ) – це структурний підрозділ закладу освіти, який створений для забезпечення доступності та інклюзивності освітнього середовища для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхніх фізичних, розумових, соціальних чи інших особливостей, забезпечують підтримку, допомогу та ресурси для студентів з особливими освітніми потребами, сприяючи їхньому успішному навчанню та інтеграції в академічну спільноту. В інклюзивно-освітньому центрі визнається і відзначається різноманітність, що охоплює не лише людей з інвалідністю, а й людей з культурно різноманітним походженням і різними типами навчання.

Однією з головних місій інклюзивно-освітніх центрів є створення безбар'єрного середовища, де кожен студент може реалізувати свій академічний потенціал. Це досягається за допомогою розробки та впровадження навчальних планів та програм підтримки, які враховують особливі освітні потреби кожного студента. Інклюзивно-освітні центри провадять діяльність з урахуванням таких принципів, як повага та сприйняття індивідуальних особливостей студентів, дотримання найкращих інтересів особистості, недопущення дискримінації та порушення прав людини, конфіденційність, доступність освітніх послуг, міжвідомча співпраця.

Безбар'єрне середовище в ЮЦ – це комплекс заходів, спрямованих на усунення будь-яких перешкод, які можуть завадити студентам з інвалідністю або іншими особливими освітніми потребами повноцінно брати участь у навчальному процесі. Це стосується не лише фізичної доступності, але й доступності інформації, освітніх ресурсів, методик викладання та соціальної підтримки. Центри пропонують широкий спектр послуг, включаючи консультації з психологами та соціальними працівниками, підтримку з боку науково-педагогічних працівників, а також доступ до спеціалізованих навчальних матеріалів та технологій (*Про схвалення...*, 2024).

Важливо підмітити, що в Україні збільшується кількість молоді з інвалідністю у ЗВО, що свідчить про зростання їхньої соціальної активності, демократизації суспільства. Це є важливим аспектом для створення інклюзивно-освітніх центрів, які сприяють розширенню можливостей для реалізації прав людини на освіту.

Діяльність ЮЦ має низку суттєвих переваг для усіх учасників навчального процесу, які роблять їх незамінним елементом інклюзивної освіти (*Центри підтримки ...*).

Для кращого розуміння ефективності роботи інклюзивно-освітніх центрів в закладах вищої освіти, пропонуємо детальніше розглянути діяльність деяких таких центрів в Україні.

Центр соціально-освітньої інтеграції та інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму «Без бар'єрів» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Метою створення і діяльності науково-практичного Центру є консолідація зусиль відповідних структурних підрозділів університету, залучених органів виконавчої влади та громадських організацій, спрямованих на соціально-педагогічну підтримку осіб з інвалідністю щодо їх адаптації до студентського та педагогічного колективу, інтеграції у освітнє та соціальне середовище, створення умов для саморозвитку та самореалізації, розвитку соціальної активності, автономності, відповідальності та мобільності осіб з особливими потребами.

Основними завданнями Центру є:

- забезпечити права молоді з функціональними обмеженнями на здобуття освіти в умовах освітніх навчальних закладів у комплексному поєднанні з корекційно-реабілітаційними заходами;
- різнобічний розвиток індивідуальності молодої людини на основі виявлення її задатків і здібностей, формування інтересів і потреб;
- збереження і зміцнення морального і фізичного здоров'я студентів;
- виховання у молоді любові до праці, здійснення їх допрофесійної підготовки, забезпечення умов для їх життєвого і професійного самовизначення;
- виховання особистості як культурної і моральної людини з етичним ставленням до навколишнього світу і самої себе;
- надання у процесі навчання й виховання кваліфікованої психолого-медико-педагогічної допомоги з урахуванням стану здоров'я, особливостей психофізичного розвитку молодої людини.

Водночас, діяльність Центру спрямована на розроблення, впровадження і постійне удосконалення системи супроводу навчання сту-

дентів з інвалідністю, яка охоплює наступні напрями: технічний, педагогічний, психологічний, медичний, соціальний, реабілітаційний, спортивний. Усі перелічені складові системи супроводу вступають в дію поступово і можуть діяти одночасно, доповнюючи одна одну.

Діяльність Центру полягає у реалізації таких напрямів діяльності: Науково-дослідний, Міжнародної діяльності, Зв'язків з громадськістю, Навчально-виховний, Соціально-побутовий, Психокорекційної діяльності, Медико-реабілітаційний, Культурно-дозвіллевий, Волонтерської діяльності. (*Центр соціально-освітньої інтеграції...*)

Ресурсний центр з інклюзивної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка

Ресурсний центр з інклюзивної освіти створений з метою поширення принципів інклюзивної освіти в академічному середовищі, формування інклюзивної компетентності у суб'єктів освітнього процесу, координації зусиль адміністрації Університету, факультетів, підрозділів, органів студентського самоврядування щодо створення належних умов для задоволення освітніх потреб студентів з особливими освітніми потребами.

Завдання Ресурсного центру:

- Організація та здійснення інформаційно-роз'яснювальної роботи щодо головних засад філософії інклюзивної освіти;
- Консультування та підтримка студентів та викладачів щодо інклюзивного навчання та забезпечення доступності навчального процесу;
- Організація навчальних заходів для студентів та викладачів з питань інклюзивної освіти;
- Проведення наукових досліджень з проблеми формування інклюзивного навчального середовища;
- Розробка та впровадження інклюзивних педагогічних технологій та підходів до навчання (*Про нас*).

Центр інклюзивних технологій навчання університету «Україна»

Для ефективного впровадження інклюзії в Університеті «Україна» працює Центр інклюзивних технологій навчання. Центр надає підтримку здобувачів освіти, а саме: педагогічну, психологічну, медико-реабілітаційну, соці-

альну, технічну, фізкультурно-спортивну, сприяння працевлаштуванню здобувачів освіти та випускників.

Діяльність Центру інклюзивних технологій навчання спрямована на сприяння профорієнтації та профвідбору абітурієнтів, у тому числі з особливими освітніми потребами, створення умов для адаптації здобувачів освіти до інклюзивного навчання, контроль стану їх здоров'я, розробку та впровадження нових форм реабілітації. В Центрі працюють фахівці різного профіля: психологи, фахівці з фізичної та соціальної реабілітації, медичні сестри, сурдопедагоги та інші.

Функції Центру інклюзивних технологій навчання щодо організації роботи зі здобувачами освіти:

1. Створення бази даних здобувачів освіти з інвалідністю та ведення медичної документації на них.
2. Медичне консультування здобувачів освіти з інвалідністю.
3. Забезпечення медичного супроводу в інститутах університету.
4. Психологічне тестування здобувача освіти та корекція його психологічного стану в процесі навчання.
5. Психологічне консультування здобувачів освіти.
6. Оцінювання фізичного стану здобувачів освіти з інвалідністю під час навчання у спеціалізованих спортивних групах.
7. Організація танцювальної, музичної та арт-терапії.
8. Соціальна реабілітація здобувачів освіти (соціально-психологічні тренінги, корекційно-розвиваючі ігри, ритмічно-рухові та музично-звуківі ігрові вправи тощо).
9. Корекція реабілітаційного процесу та супроводу навчання здобувачів освіти з інвалідністю відповідно до результатів тестування та висновків реабілітаційної комісії (*Спеціалізовані*)

Інклюзивно-ресурсний центр Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка

Метою діяльності Центру є покращення умов для отримання студентами з інвалідністю, тимчасом порушенням здоров'я іншими особливими освітніми потребами доступу до якісної освіти та послуг в університеті; здійснення

підтримки батьків абітурієнтів, освітян, громадськості та сприяння впровадженню інклюзивної освіти в регіоні шляхом реалізації функцій Центру.

Функції Центру:

1. Інформаційна: надання родинам, педагогам, зацікавленим особам актуальної інформації про соціальну і освітню політику, програми і послуги щодо підтримки осіб з інвалідністю та особливими потребами, новітні освітні та реабілітаційні технології, кращий досвід в галузі інклюзивної та спеціальної освіти; виявлення, підтримка, облік студентів з інвалідністю; якісної координація співпраці з установами різного рівня з метою забезпечення студентам з інвалідністю доступу до освіти, саморозвитку, працевлаштування, обмін досвідом; формування життєвих компетентностей, поширення інформації про ресурси забезпечення освітніх та реабілітаційних потреб дітей та молоді з порушеннями психічного та фізичного розвитку у місцях їх проживання;

2. Консультативна: надання консультацій зацікавленим суб'єктам взаємодії про особливості розвитку, освітні та реабілітаційні потреби, створення належних умов організації інклюзивного навчання студентської молоді з різними видами порушень психічного і фізичного розвитку; надання консультацій педагогам, які працюють із учнями та студентами з інвалідністю, порад з питань особливостей їх навчання, виховання, організації психолого-педагогічного супроводу навчальної діяльності за місцем здобуття освіти, надання навчальних, методичних матеріалів, допомоги у розробці індивідуальної програми розвитку;

3. Навігаційна: надання допомоги батькам у вирішенні питань здобуття якісної освіти їхніми дітьми, які мають порушення в психофізичному розвитку, відповідно до їхніх освітніх потреб; організація юридичної підтримки і супроводу родин, за необхідності, відстоювання прав дитини на отримання якісної і доступної освіти шляхом роз'яснення правових можливостей батьків (осіб, які їх замінюють); отримання додаткових консультацій, спрямування до органів, які надають медичні та соціальні послуги, правове інформування; виявлення та отримання доступу до існуючих інших джерел допомоги та послуг, надання інформації про місце їх знаходження;

4. Координаційна: організація, консолідація, та міжвідомче узгодження дій суб'єктів партнерської взаємодії у наданні послуг студентам (учням) з особливими освітніми потребами, користуванні реабілітаційними заходами, спрямованими на відновлення фізичного, психічного і соціального рівня життєдіяльності з метою сприяння інтеграції у суспільство (*Інклюзивно-ресурсний центр...*).

Науково-методичний центр ресурсів і документації з інклюзивної освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка

Метою Центру є поширення цінностей інклюзивної освіти в Житомирському регіоні, академічному середовищі, формування інклюзивної компетентності в педагогів у процесі їхньої професійно-педагогічної підготовки, координації діяльності адміністрації Університету, навчально-наукового інституту педагогіки, структурних підрозділів, органів студентського самоврядування щодо створення належних умов для задоволення освітніх потреб осіб (дітей/учнів, абітурієнтів, студентів) з особливими освітніми потребами.

Основні напрямки діяльності:

- Для педагогів: консультації щодо реалізації інклюзивної освіти; сертифіковані школи, майстер-класи, тренінги, лабораторії, у тому числі міжнародні; можливість користуватися інформаційною, навчально-методичною, науковою базою літератури, електронних ресурсів з проблем інклюзивної освіти; підготовка і видання наукових статей, збірників, рекомендацій, інформаційних бюлетенів; дискусійні платформи, спільні перегляди, обмін досвідом у групі Центру ресурсів і документації з інклюзивної освіти; розробка та впровадження в навчальний процес спецкурсів, курсів за вибором та факультативних міждисциплінарних курсів з проблем роботи зі студентами (учнями) з особливими потребами.

- Для батьків: консультації; навчання; прокладання освітнього маршруту дитини з особливими освітніми потребами; пошук спеціалістів і ресурсів для дітей з інвалідністю.

- Для дітей і дорослих з інвалідністю: надання ресурсів підтримки і супроводу; консультації; навчальні заняття, лабораторії, майстер-класи; робота з громадськими організаціями; участь у вітчизняних і міжнародних освітніх проектах.

• Для дітей і молоді: інклюзивний театр; освітні інклюзивні проекти, у тому числі, міжнародні; волонтерство; майстер-класи, інклюзивна практика, інклюзивні майстерні; наукові дослідження (*Науково-методичний центр...*).

Наразі в Україні налічується понад 100 інклюзивно-освітніх центрів на базі закладів вищої освіти. Їхня кількість постійно зростає, що свідчить про зростаючу зацікавленість українських ЗВО в інклюзивній освіті.

Попри певні складнощі, інклюзивно-освітні центри в Україні активно працюють над розвитком інклюзивної освіти і вносять значний внесок у цей процес (*Проблеми..., 2024*).

Для подальшого успішного розвитку інклюзивно-освітніх центрів в Україні необхідна постійна підтримка та вдосконалення законодавства, фінансова стабільність та активна участь всіх зацікавлених сторін у процесі формування інклюзивної освіти. Це допоможе забезпечити рівний доступ до якісної освіти для всіх студентів, незалежно від їхніх індивідуальних особливостей та потреб.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Інклюзивно-освітні центри закладів вищої освіти є важливими інструментами для забезпечення рівних умов навчання та розвитку для всіх студентів. Вони втілюють принципи інклюзивної освіти та сприяють побудові справедливого та толерантного суспільства, де кожна людина має можливість реалізувати свій потенціал незалежно від їх особливос-

тей та можливостей. Заклади вищої освіти, які мають на своїй базі інклюзивно-освітні центри, роблять значний внесок у цю зміну, створюючи атмосферу поваги та прийняття різноманітності. Такі центри відкривають нові горизонти для розвитку інклюзивної освіти в Україні, сприяючи створенню справедливого та рівного навчального середовища для всіх.

Нажаль, не всі університети в Україні мають у своїй структурі інклюзивно-освітні центри, адже ще досить нова ініціатива в українській вищій освіті. Незважаючи на те, що деякі університети вже успішно реалізували програми інклюзивності та створили відповідні центри, існують ще багато закладів, де такі структури ще не були запроваджені або функціонують на недостатньому рівні.

Важливо також зауважити, що розвиток інклюзивно-освітніх центрів в Україні потребує не лише фінансової підтримки та відповідного законодавчого забезпечення, але й свідомої зміни в культурі університетського середовища, де кожен студент має право на якісну освіту та можливість вільної участі в освітньому процесі.

Перспективами подальших досліджень є дослідження ефективних методів адаптивного навчання для студентів з особливими освітніми потребами, а також вивчення найкращих практик надання психологічної підтримки студентам з ООП та розвиток методик, що сприяють їх соціальній інтеграції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Інклюзивно-ресурсний центр Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. *Офіційний сайт Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. URL: <https://tnpu.edu.ua/recourses/inklyuzyvno-resursnyj-tsentr.php> (дата звернення: 14.05.2024).
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (дата звернення: 13.05.2024).
3. Науково-методичний центр ресурсів і документації з інклюзивної освіти. *Житомирський державний університет імені Івана Франка*. URL: <https://zu.edu.ua/centre-inclusive.html> (дата звернення: 11.05.2024).
4. Позняк О. До проблеми створення інклюзивного освітнього середовища в закладах загальної середньої освіти // Цифровий репозитарій Українського державного університету Драгоманова. *Наукові часописи Університету. Серія 05. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2022. Вип.85. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/40061> (дата звернення: 11.05.2024).
5. Про нас. *Ресурсний центр з інклюзивної освіти*. URL: <http://centres.lnu.edu.ua/inclusive-education/> (дата звернення: 12.05.2024).
6. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.04.2021 р. № 366-р. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-p#n10> (дата звернення: 13.05.2024).
7. Проблеми інклюзивно-ресурсних центрів та пропозиції щодо їх розв'язання. *Офіційний веб-сайт Служби освітнього омбудсмана України*. URL: <https://eo.gov.ua/problemy-inklyuzyvno-resursnykh-tsentriv-ta-propozytsii-shchodo-ikh-rozvyazannia/2024/03/06/> (дата звернення: 15.05.2024).

8. Спецпідрозділи. *Відкритий міжнародний університет розвитку людини «УКРАЇНА»*. URL: <https://uu.edu.ua/specpidrozdili> (дата звернення: 12.05.2024).

9. Центр соціально-освітньої інтеграції та інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму «Без бар'єрів». *Факультет соціальної та психологічної освіти*. URL: <https://fspou.edu.ua/наука/науково-дослідні-центри-2/про-насс/> (дата звернення: 11.05.2024).

10. Центри підтримки студентів з інвалідністю: як вони допомагають здобувати вищу освіту. *EnableMe Україна*. URL: <https://www.enableme.com.ua/ua/article/centri-pidtrimki-studentiv-z-invalidnistu-ak-voni-dopomagaut-zdobuvati-visu-osvitu-10794> (дата звернення: 13.05.2024)

REFERENCES:

1. Inkluzyvno-resursnyi tsentr Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka [Inclusive Resource Center of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University]. *Ofitsiyni sait Ternopil'skoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Hnatiuka*. Retrieved from: <https://tnpu.edu.ua/recourses/inkluzyvno-resursnyj-tsentri.php> (data zvernennia: 14.05.2024) [in Ukrainian].

2. Konstytutsiia Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine : Law of Ukraine of 28.06.1996 No. 254k/96-BP]. *Ofitsiyni vebportal parlamentu Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#Text> (data zvernennia: 13.05.2024) [in Ukrainian].

3. Naukovo-metodychnyi tsentr resursiv i dokumentatsii z inkluzyvnoi osvity. *Zhytomyr'skyi derzhavnyi universytet imeni Ivana Franka*. Retrieved from: <https://zu.edu.ua/centre-inclusive.html> (data zvernennia: 11.05.2024) [in Ukrainian].

4. Pozniak, O. (2022). Do problemy stvorennia inkluzyvnoho osvitnoho seredovyscha v zakladakh zahalnoi serednoi osvity [On the problem of creating an inclusive educational environment in general secondary education institutions]. *Tsyfrovyi depozytarii Ukrain'skoho derzhavnogo universytetu Drahomanova. Naukovi chasopysy Universytetu. Seriiia 05. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy*. Vyp.85 Retrieved from: <http://enpui.npu.edu.ua/handle/123456789/40061> (data zvernennia: 11.05.2024) [in Ukrainian].

5. Pro nas [About us]. *Resursnyi tsentr z inkluzyvnoi osvity*. Retrieved from: <http://centres.lnu.edu.ua/inclusive-education/> (data zvernennia: 12.05.2024) [in Ukrainian].

6. Pro skhvalennia Natsionalnoi stratehii iz stvorennia bezbariernoho prostoru v Ukraini na period do 2030 roku : Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14.04.2021 r. № 366-r [On the approval of the National Strategy for Creating Barrier-Free Space in Ukraine until 2030 : Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 366-p dated 04/14/2021]. *Ofitsiyni vebportal parlamentu Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-r#n10> (data zvernennia: 13.05.2024) [in Ukrainian].

7. Problemy inkluzyvno-resursnykh tsentriv ta propozytsii shchodo yikh rozviazannia [Problems of inclusive resource centers and proposals for their solution]. *Ofitsiyni veb-sait Sluzhby osvitnoho ombudsmena Ukrainy*. Retrieved from: <https://eo.gov.ua/problemy-inkluzyvno-resursnykh-tsentri-ya-propozytsii-shchodo-ikh-rozv-iazannia/2024/03/06/> (data zvernennia: 15.05.2024) [in Ukrainian].

8. Spetspidrozdily [Special units]. *Vidkrytyi mizhnarodnyi universytet rozvytku liudyny «UKRAINA»*. Retrieved from: <https://uu.edu.ua/specpidrozdili> (data zvernennia: 12.05.2024) [in Ukrainian].

9. Tsentri sotsialno-osvitnoi intehratsii ta inkluzyvnoho rehabilitatsiino-sotsialnoho turyzmu “Bez barrieriv” [Center for Social and Educational Integration and Inclusive Rehabilitation and Social Tourism “Without Barriers”]. *Fakultet sotsialnoi ta psykholohichnoi osvity*. Retrieved from: <https://fspou.edu.ua/наука/науково-дослідні-тентри-2/про-насс/> (data zvernennia: 11.05.2024) [in Ukrainian].

10. Tsentri pidtrymky studentiv z invalidnistiu: yak vony dopomahaiut zdobuvaty vyshchu osvitu [Support centers for students with disabilities: how they help to obtain higher education]. *EnableMe Ukraina*. Retrieved from: <https://www.enableme.com.ua/ua/article/centri-pidtrimki-studentiv-z-invalidnistu-ak-voni-dopomagaut-zdobuvati-visu-osvitu-10794> (data zvernennia: 13.05.2024) [in Ukrainian].